

Запорожець О.О.

СУЧАСНЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОСВІТИ БАТЬКІВ

У статті розглянуті питання застосування телебачення у системі формування просвіти батьків на сучасному етапі його розвитку, який розпочався з 1991 року з набуттям Україною незалежності та характеризується різким зменшенням участі держави у процесі формування сітки телерадіомовлення з одночасно зростаючою комерціалізацією засобів масової інформації. Аналіз публікацій з досліджуваної тематики дозволив встановити, що дослідники у першу чергу приділяють увагу вивченню просвіти батьків на етапі становлення та розвитку телебачення (друга половина ХХ ст.), не акцентуючи її на сучасному періоді. Метою статті є встановлення ролі телебачення у системі формування батьківської обізнаності на сучасному етапі розвитку просвіти батьків засобами масової інформації з наступним виявленням шляхів підвищення якості подібної діяльності. За результатами аналізу сучасного телевізійного контенту просвітницького спрямування було виділено дві основні групи за форматом викладення просвітницького матеріалу: пізнавально-розважальні телепередачі та розважальні реаліті-шоу. Аналіз тематики найбільш популярних телепередач для батьків дозволив встановити, що на сучасному етапі розвитку телебачення просвітницька діяльність серед батьків провадиться переважно у розважальній манері, апелюючи до почуттів та інстинктів, узгоджуючись зі швидким темпом сучасного життя. У статті запропоновано рекомендації з підвищення ефективності провадження подібної діяльності.

Ключові слова: *просвіта батьків, засоби масової інформації, телебачення; телепрограма, телевізійне шоу.*

Запорожець О.А. Современное телевидение в системе формирования просвещения родителей. *В статье рассмотрены вопросы применения телевидения в системе формирования просвещения родителей на современном этапе его развития, который начался с 1991 года с обретением Украиной независимости и характеризуется резким уменьшением участия государства в процессе формирования сетки вещания с одновременно растущей коммерциализацией средств массовой информации. Анализ публикаций по исследуемой тематике позволил установить, что исследователи в первую очередь уделяют внимание изучению просвещения родителей на этапе*

становления и развития телевидения (вторая половина XX в.), не акцентируя его на современном периоде. Целью статьи является установление роли телевидения в системе формирования родительской осведомленности на современном этапе развития просвещения родителей средствами массовой информации с последующим выявлением путей повышения качества подобной деятельности. По результатам анализа современного телевизионного контента просветительского направления было выделено две основные группы по формату изложения просветительского материала: познавательно-развлекательные телепередачи и развлекательные реалити-шоу. Анализ тематики наиболее популярных телепередач для родителей позволил установить, что на современном этапе развития телевидения просветительская деятельность среди родителей производится преимущественно в развлекательной манере, апеллируя к чувствам и инстинктам, сообразуясь с быстрым темпом современной жизни. В статье предложены рекомендации по повышению эффективности производства подобной деятельности.

Ключевые слова: просвещение родителей, средства массовой информации, телевидение; телепрограмма, телевизионное шоу.

Zaporozhets O.O. The Modern Television in System of Parents Education Formation. *The article discusses the use of television in the system of educating parents at the present stage of its development. This stage began in 1991 with Ukraine gaining independence. It is characterized by a sharp decrease in the state's participation in the process of forming a broadcasting grid with the simultaneously growing commercialization of the media. The analysis of publications on researched topic made it possible to establish that researchers primarily pay attention to the study of parents' education at the stage of the formation and development of television (the second half of the 20th century), without accentuating it in the modern period. The aim of the article is to establish the role of television in the system of forming parental awareness at the present stage of development of parents' education by the mass media with the subsequent identification of ways to improve the quality of such activities. As a result of the analysis of the modern television content of the enlightenment direction, two main groups were identified according to the format of the presentation of educational material: cognitive-entertaining television programs and entertainment reality shows. The analysis of the themes of the most popular TV shows for parents made it possible to establish that at the present stage of television development, educational activities among parents are carried out mainly in an entertaining manner, appealing to feelings and instincts, in accordance with the rapid pace of modern life. The article suggests recommendations on increasing the efficiency of production of such activities.*

Keywords: education of parents, mass media, television; television program, television show.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку засобів масової інформації, який розпочався з 1991 року з набуттям Україною незалежності, характеризується різким зменшенням участі держави у процесі формування сітки телерадіомовлення з одночасно зростаючою комерціалізацією засобів масової інформації. Саме тому вивчення ролі телебачення на сучасному етапі розвитку просвіти засобами масової інформації, з урахуванням його комерціалізації та зниженням контролю за якістю пропонованого матеріалу, є актуальною задачею.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями дослідження можливостей застосування телебачення при провадженні педагогічної просвіти серед батьків займалася значна кількість дослідників. Наприклад, можливості застосування радіо та телебачення для підвищення педагогічної культури батьків досліджував Р. Низамов, який встановив, що у передачах для батьків, як правило, висвітлювалися питання педагогічного такту, ролі авторитету батьків, взаємин дітей та батьків у сім'ї, методів сімейного виховання, підготовки дітей до вибору професії тощо [1, с. 65-69].

Тема спільного розвитку або коеволюції технічних засобів зв'язку та педагогічної науки і практики досліджував Н. Родіонов, який у своїй роботі «Применение технических средств в пропаганде педагогических знаний среди населения» встановив, що у вже у 70-і рр. ХХ ст. працівники просвіти визнавали, що в деяких освітницьких напрямках (формування професійної спрямованості, ціннісних орієнтацій, інтересів) школа поступалася своїми позиціями телебаченню, радіо та друку, та починали розробляти шляхи для ефективного їх використання у просвітницькій діяльності [2, с. 43].

Дослідженням внеску телебачення та радіомовлення у 60-70-і рр. у розвиток народної освіти та просвіти займався П. Сатюков. Він встановив, що спеціалізовані просвітницькі теле- та радіопередачі були своєрідним рупором педагогічної спільноти у справі розповсюдження педагогічних знань,

контролювалися відповідними органами влади та розвивалися відповідно до вимов та умов того періоду [3, с. 11-12].

На сучасному етапі дослідженням ефективності застосування телебачення у процесу просвіти батьків займається Ю. Грицкова, яка вивчає питання формування педагогічної культури батьків у вітчизняній педагогічній думці, у тому числі роль телебачення у цьому процесі [4, с. 12-13].

Аналіз публікацій з досліджуваної тематики дозволив встановити, що дослідники у першу чергу приділяють увагу вивченню просвіти батьків на етапі становлення та розвитку телебачення (друга половина ХХ ст.), не приділяючи достатньої уваги сучасному періоду.

Мета статті. Метою статті є встановлення ролі телебачення у системі формування батьківської обізнаності на сучасному етапі розвитку просвіти батьків засобами масової інформації з наступним виявленням шляхів підвищення якості подібної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У сучасному медіа просторі України значна кількість медіапродукту спрямована саме на батьківську аудиторію, являючись джерелом підвищення їхньої обізнаності у питаннях виховання дітей, їх здоров'я, дозвілля тощо. Серед безлічі телевізійних передач, спрямованих на батьківську аудиторію, на нашу думку, можна виділити дві основні групи:

- пізнавально-розважальні телепередачі;
- розважальні реаліті-шоу.

До перших можна віднести такі телепередачі як «Азбука для батьків», «Все буде добре», «Щоденник для батьків», «Семья от А до Я», «Школа доктора Комаровського» тощо. Яскравими прикладами останніх є телевізійні реаліті-шоу «Батьки та діти», «Вагітна у 16», «Кохана, ми вбиваємо дітей», «Міняю жінку», «Хата на тата» та інші. Вважаємо за доцільне зауважити, що вище зазначені телепередачі випускаються та виходять як на загальнодержавних телерадіоканалах, так і на місцевих.

Висвітленням проблем різної тематики, від основних правил для батьків при поводженні з немовлятами до організації корисного дозвілля дітей у період шкільних канікул, займалася телепередача «Азбука для батьків», яка виходила з 2010 по 2013 рр. на регіональному Одеському телебаченні [5].

Рекомендації щодо ведення господарства, організації сімейного бюджету, догляду за собою та відносно виховання дітей надає щоденна телепередача «Все буде добре», яка виходить на телеканалі «СТБ» з 2012 р. Матеріал для батьків у телепередачі подається за трьома блоками – виховання дітей, здоров'я дітей та харчування дітей. Інформація просвітницького характеру для батьків викладається від імені дипломованих психологів та лікарів, а також наочно ілюструється прикладами з життя гостей студії, якими не рідко бувають відомі медійні особистості. Серед великої кількості сюжетів для батьків вважаємо за доцільне виділити деякі:

– «Топ-3 ситуації, коли дитині соромно за батьків» – у сюжеті наочно з прикладами та коментарями розкриваються ситуації, коли батьки ставлять своїх дітей-підлітків у незручні ситуації, а також надаються поради щодо знаходження спільної мови;

– серія сюжетів у різних випусках програми «Наболілі питання від батьків школярів» – розкриті питання стосовно того, як навчити школяра дбайливого ставлення до грошей, як вірно розподілити навантаження для школяра, а також як вирішити проблему, коли дитина стала жертвою однокласника-задираки тощо;

– «Топ-5 помилок - дитина починає маніпулювати» – у сюжеті професійний психолог разом з матерями-експертами обговорює не тільки основні помилки батьків, а й найбільш ефективні шляхи їх подолання;

– «Формула успішного батька» – професійний психолог та викладач наочно та з прикладами розповідають батькам яким шляхами можна добитися від дитини прагнення до навчання, викликати цікавість до математики тощо [6].

На телеканалі «Тоніс» виходить щоденна ранкова інформаційно-розважальна телепередача «Щоденик для батьків», яка, за словами творців, розрахована для всіх батьків, що хочуть бачити свою дитину щасливою, але не всі знають, як цього досягти, доглядати за новонародженим, чому діти не слухаються, потрібні щеплення, як виховати вундеркінда тощо [7].

Однією з найбільш інформативних телепередач для батьків зазначеного періоду можна вважати «Семья від А до Я», яка створюється у Харкові та регулярно виходить у ефір з 2000 р. як на місцевих, так і загальнодержавних телеканалах. У першу чергу у тележурналі піднімаються теми актуальні для майбутніх батьків та дітей молодшого віку («Рости здоровим, малюк », «Як зробити життя малюка активної», «Від народження до року», «Три періоду пологів» тощо). Дуже цікавим, на нашу думку, був телепроект у рамках цієї телепередачі – «Пізнаємо світ разом», який був першим наочним телекерівництвом для батьків на пострадянському просторі. Цей телепроект являв собою хронологічний виклад подій розвитку вагітності, підготовки до пологів, пологів та розвитку дітей у шести пар учасників проекту, починаючи з шостого місяця вагітності мами до першого року життя дитини, доповнені коментарями фахівців: лікарів-педіатрів, акушерів, гінекологів, неонатологів, психологів тощо. Репортажний характер проекту дозволив відобразити індивідуальні аспекти цих періодів для кожної з сімей і досить широко висвітлити коло питань і проблем, з якими стикаються жінки і їх партнери в подібних ситуаціях [8].

Найбільш популярною пізнавальною програмою для батьків у новітній історії українського телебачення є «Школа доктора Комаровського». Це щотижнева медична телевізійна передача, присвячена різним аспектам дитячого здоров'я і догляду за дітьми (виходить з 2010 р. на телеканалах України, Білорусі, Росії, Молдови, Ізраїлю та Канади). Мету телепередачі та її завдання автор та ведучий телепередачі Є. Комаровський охарактеризував наступним чином: «У своїй передачі я не буду казати, які ліки і в яких дозах потрібно приймати

дітям. Я хочу, щоб всі зрозуміли, що можливості мами і тата в десятки разів більше, ніж можливості педіатра. Тільки вони повинні знати, що потрібно робити, а не думати, що їх хтось чогось навчить. А потім ми кричимо, що ми все вмираємо. Звичайно, вмираємо, тому що ми перетворили материнство в подвиг. Моє завдання – навчити вас, як бути щасливими мамами і не переставати бути жінками.» [9].

Кожний випуск телепередачі присвячений одній темі та стосується дитячого здоров'я і догляду за дитиною, наприклад «Діатез», «Внутрішньочерепний тиск», «Щеплення: реакції та ускладнення», «Правила дитячого сну» тощо [10].

Суттєвою перевагою цієї телепередачі над іншими подібного типу, на нашу думку, є те, що у ній автор торкається не тільки суто медичних проблем, але надає поради батькам щодо взаємовідносин у родині, поміркованого ставлення до дитини, не роблячи її «вожаком зграї», та відповідального батьківства.

Окремим джерелом батьківської просвіти на телебаченні, на нашу думку, слід вважати реаліті-шоу, у яких показуються взаємовідносини у родині, відношення батьків до дітей та інші аспекти сімейного життя, а потім відбувається докладний розгляд виявлених проблем у студії за участі фахівців з психології, медицини та інших експертів.

З 2011 р. на українському «Новому каналі» почав виходити телепроект, знятий в жанрі реаліті-шоу під назвою «Батьки і Діти», у якому обігривалася ситуація, коли батьки міняються з дітьми ролями, а, іноді, навіть і тілами.

У рамках телепроекту батьки з матерями відправлялися за парти у середні школи, ліцеї та гімназії, а їх діти йшли заробляти гроші в реальні офіси, фірми або на підприємства. Ця телепередача давала змогу батькам краще зрозуміти внутрішній світ своїх дітей, відчувати атмосферу сучасної школи з її проблемами і все зростаючим навантаженням на незміцнілі уми молодих людей. Дітям цей експеримент давав змогу зрозуміти, чому батьки приходять

додому повністю знесилені, часом не можуть сказати і доброго слова своїм нащадкам, як їм дістається трудова копійка, яку часто молодь витрачає абсолютно бездумно на непотрібні і непотрібні речі, можна тільки провівши повний робочий день в батьківському офісі [11].

Слід зауважити, що такий на перший погляд розважальний та опосередкований підхід до просвіти батьків є свої позитивні сторони, які полягають у дзеркальному відображенні певних подій та вчинків, а також їх наслідків.

Гостросоціальне телевізійне шоу «Вагітна у 16» висвітлює проблему ранньої вагітності, яка виникла в Україні вже давно, адже щороку майже 8000 дівчат, які ще не досягли повноліття, стають мамами. Незважаючи на доступність засобів контрацепції, практично всі випадки вагітності є незапланованими. У передачі даються відповіді на запитання: Хто винен? Як можна було запобігти вагітності? Щастя материнства або покалічені життя юних дівчат? Телеканал СТБ створив проект «Вагітна у 16» у 2012 р. з метою запобігання ранньому і несподіване материнство, знаходження причини цього соціального явища і зменшення кількості абортів в Україні, а також привертання уваги до необхідності сексуального виховання підлітків.

Кожен новий епізод і нові серії «Вагітна у 16» розповідають унікальну історію з життя майбутньої мами-тінейджера: від моменту виношування малюка до перших місяців його життя. Як відреагували на новину про вагітність дівчини її близькі, як змінюються її стосунки з батьком дитини, від чого їй довелося відмовитися у зв'язку з положенням, чи вдається їй швидко подорослішати. З дівчиною і її близькими працюють кращі лікарі і психологи шоу «Вагітна у 16» вони допомагають знайти вихід зі сформованих ситуацій, надає підтримку і медичну допомогу. Всі випуски проекту підсумовуються програмою «Дочки-матері», у рамках якої експерти та гості студії обговорюють ситуації, у які потрапили герої [12].

Просвітницька місія цього телепроекту є дуже важливою, оскільки кожен ефір програми покликаний підтримати молодих дівчат та їхніх батьків, які потрапили в скрутну ситуацію і не знаходять розуміння в оточуючих, а також показати шляхи не тільки подолання ситуації, що склалася, а й її попередження.

Ще одним телепроектом на гостросоціальну тематику в жанрі реаліті, що виходить в Україні з 2011 р., є «Кохана, ми вбиваємо дітей», героями якого є сім'ї, в яких діти, як і їхні батьки, ведуть неправильний спосіб життя. В ході програми ведучий показує батькам жахливий візуальний прогноз того, як виглядатимуть їхні діти в сорок років, якщо не змінити спосіб життя, який веде сім'я. Також ведучий видає «Біблію», в якій викладена покрокова інструкція, дотримуючись якої герої змінюються на очах протягом чотирьох тижнів. Дана телепередача наочно (на прикладі своїх героїв) показує, що ростити здорових і щасливих дітей і бути таким самому – непросто. При цьому телеглядачі стають свідками переживань учасників під час подолання різних випробувань і складностей [13].

Просвітницька місія цієї телепередачі полягає о тому, щоб спочатку показати батькам як «не треба» виховувати дітей, а потім – що робити та яким шляхами для подолання складностей, які виникла за їхньої вини.

Комедійними по своїй суті, але приносячими значну соціальну користь, на нашу думку, є телевізійні шоу «Міняю жінку» та «Хата на тата».

Телеканал «1+1» позиціонує телепередачу «Міняю жінку» як документальне реаліті-шоу, у межах которого две сім'ї на тиждень міняються дружинами. Участь у передачі зазвичай беруть контрастні родини: з різним соціальним станом, способом життя, світоглядом, ставлення до роботи, одне до одного та до інших, полярних поглядах на виховання дітей, харчування та відпочинок [14].

Телевізійне шоу «Хата на тата», яке виходить на телеканалі СТБ, показує тиждень з життя звичайної родини, коли змучена хатніми обов'язками

дружина відправляється на відпочинок, а батько змушений виконувати на цей час її обов'язки. Моральна сторона цієї телепередачі полягає у розумінні чоловіком тих проблем, з якими стикається дружина, усвідомлення важливості своєї ролі у вихованні дитини, а також своїх помилок [15].

Просвітницька місія двох розглянутих вище телевізійних передач, на нашу думку, полягає насамперед у зображенні буднів родин, гіперболічному висвітленні певних ситуацій, знаходячись у середині яких, складно усвідомити проблему, а також у спонуканні батьків до самоосвіти заради недопущення ситуацій, які вона побачили на екрані.

У роботі встановлено, що на сучасному етапі розвитку телебачення просвітницька діяльність серед батьків провадиться переважно у розважальній манері, апелюючи до почуттів та інстинктів, узгоджуючись зі швидким темпом сучасного життя. Такий підхід має як недоліки, так і переваги.

Перевагами можна вважати спрощення пропонованого матеріалу, застосування наочних прикладів, широку доступність тощо. До недоліків можна віднести відсутність контролю за якістю та кількістю пропонованого батькам матеріалу просвітницького характеру, а також слабкий зв'язок із педагогічною спільнотою та школою, адже перевага у наданні порад педагогічного спрямування віддається у більшій мірі експертам, психологам, консультантам тощо.

Для нівелювання встановлених недоліків вважаємо за доцільне запропонувати наступні рекомендації:

– налагодження більш тісного зв'язку між телебаченням та професійною педагогічною спільнотою шляхом створення координаційно-експертної ради з професійних педагогів з питань просвітницької діяльності;

– заснування окремими школами або агломераціями шкіл локальних телеканалів у мережі Інтернет;

– розробка керівними органами освіти загальних рекомендацій щодо пріоритетних напрямів провадження педагогічної просвіти серед батьків на телебаченні.

Висновки. Отже, встановлено, що просвітницька діяльність серед батьків на телебаченні на сучасному етапі їх розвитку проводиться, спираючись у першу чергу на емоційно-розважальний аспект. Така діяльність має переваги та недоліки, для усунення яких запропоновано певні рекомендації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Низамов Р.А. Радио и телевидение как средство повышения педагогической культуры родителей / Р.А. Низамов, Ф.А. Шарифуллин // Деятельность организаций Педагогического общества РСФСР по пропаганде педагогических знаний : материалы семинара / Педагогическое общество РСФСР – М. : Пед. общ-во РСФСР. – 1976. – С. 65-69.

2. Применение технических средств в пропаганде педагогических знаний среди населения / [ред. Н.И. Родионов]. – М. : ЦС ПО РСФСР, 1978. – 43 с.

3. Сатюков П. Советское телевидение – народному образованию / П. Сатюков // Телевидение и радиовещание. – М., 1974. – №9. – С. 11-12.

4. Грицкова Ю.В. Роль засобів масової інформації у підвищенні педагогічної культури батьків (друга половина ХХ сторіччя) : матеріали наукової конференції викладачів та аспірантів кафедри загальної педагогіки, 15-17 травня 2007 р. / М-во освіти і науки України, Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди, кафедра загальної педагогіки – Х. : Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди – Х., 2007. – С. 12-13.

5. Азбука для родителей // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://umachka.net/>. – Назва з екрану.

6. Воспитание детей // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://dobre.stb.ua/ru/deti/>. – Назва з екрану

7. Дневник для родителей // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://tvgid.ua/information/40763/dnevnik-dlya-roditelej/>. – Назва з екрану

8. Семья от А до Я. Проекты // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://www.semya.org.ua/projects/>. – Назва з екрану

9. Комаровский: «Вас нужно научить, чтобы ребенок спал, а к груди вы мужа прикладывали» // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://archive.is/BQSj>. – Назва з екрану.

10. Видео доктора Комаровского // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://video.komarovskiy.net/>. – Назва з екрану.

11. О телепередаче «Родители и дети» // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://vseriale.tv/194-roditeli-i-deti-batki-ta-dti.html>. – Назва з екрану
12. Вагітна у 16. О проекте // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://16.stb.ua/ru/o-proekte/>. – Назва з екрану.
13. Кохана, ми вбиваємо дітей. О проекте // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://kohana.stb.ua/ru/o-proekte/>. – Назва з екрану
14. Міняю жінку // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://1plus1.ua/minyayu-zhinku>. – Назва з екрану
15. Хата на тата. О проекте // электронный ресурс. – Режим электронного доступа – <http://hatanatata.stb.ua/ru/o-proekte/>. – Назва з екрану.